

Сментина Н.В.доктор економічних наук, професор,
професор кафедри економіки і фінансів
Одеського національного морського університету**Фіалковська А.А.**кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки і фінансів
Одеського національного морського університету**Smentyna Nataliia, Fialkovska Anastasiia**
Odesa National Maritime University**ЕКОНОМІЧНА ПСИХОЛОГІЯ СТРАТЕГУВАННЯ
ЯК ДЕТЕРМІНАНТА ФОРМУВАННЯ НАЦІОНАЛЬНИХ
ЕКОНОМІЧНИХ СТРАТЕГІЙ В УМОВАХ ВІЙНИ****ECONOMIC PSYCHOLOGY OF STRATEGIZING
AS A DETERMINANT OF THE FORMATION OF NATIONAL
ECONOMIC STRATEGIES IN WAR CONDITIONS**

У статті досліджується роль економічної психології у процесі стратегування національного розвитку України в умовах війни та післявоєнного відновлення. Показано, що традиційні інституційні механізми планування у кризових умовах втрачають ефективність, адже результативність стратегій визначається суспільними очікуваннями, довірою до державних інституцій, колективною мотивацією та психологічною готовністю громадян до мобілізації. Виокремлено ключові психологічні детермінанти стратегування: готовність громад і рівень мобілізації, довіра, психологічна стійкість населення, мотиваційні механізми та поведінкові реакції на кризові обставини. Доведено, що інтеграція психологічних чинників з інституційними й економічними підходами формує основу для легітимності, адаптивності й результативності стратегічних рішень, забезпечує сталість розвитку та підвищує ефективність державної політики у період війни й відбудови.

Ключові слова: економічна психологія, стратегування, національний розвиток, детермінанти, ефективність державної політики.

The article explores the role of economic psychology in the process of national development strategizing in Ukraine under the conditions of war and in the post-war recovery period. It is argued that traditional institutional planning mechanisms lose their efficiency in crisis situations, as the success of strategies largely depends on social expectations, trust in state institutions, collective motivation, and citizens' psychological readiness for mobilization. The study highlights that economic psychology provides essential analytical tools that allow policymakers to account for motivational drivers, barriers to adaptation, risk perception, and behavioral responses that significantly shape the outcomes of strategic initiatives. Particular attention is paid to the historical transformation of Ukrainian strategizing: from the rigid model of centralized planning inherited from the command economy to the current adaptive approaches that integrate economic, social, and security dimensions. In this context, strategic planning is redefined as a dynamic and multidimensional process in which psychological determinants become systemic rather than secondary factors. The article identifies several key determinants of strategizing in wartime: readiness of communities and level of mobilization, trust in institutions, psychological resilience of the population, motivational mechanisms of participation, and behavioral reactions to crisis. It is demonstrated that these factors directly affect the prioritization of goals, resource mobilization, and the legitimacy of strategic decisions. Practical examples and analytical reports confirm that recovery strategies are effective only if they combine institutional and economic mechanisms with psychosocial support, crisis counseling, and programs of social adaptation. The research substantiates that the integration of psychological dimensions into the system of national economic strategizing enhances the legitimacy, adaptability, and sustainability of public policies. The scientific novelty lies in combining



economic psychology and strategic planning as interdependent components of state governance, while the practical value is seen in the possibility of applying the findings in national and regional strategies. Ultimately, the article argues that economic psychology of strategizing constitutes a key determinant of policy effectiveness under war conditions and a prerequisite for resilient and sustainable post-war development of Ukraine.

Key words: economic psychology, strategizing, national development, determinants, effectiveness of public policy.

Постановка проблеми. Сучасні виклики, що постали перед Україною, докорінно змінили підходи до планування та реалізації економічних стратегій. Якщо у відносно стабільні періоди стратегування спирається на довгострокові прогнози, формування цілісних програм соціально-економічного розвитку та поступове досягнення запланованих результатів, то у кризових і воєнних умовах перед органами публічної влади постає завдання забезпечення швидкої адаптації, мобілізації ресурсів і пріоритизації завдань. Це потребує не лише перегляду інструментарію стратегування, а й глибшого розуміння психологічних механізмів, що визначають поведінку економічних суб'єктів.

Проблема полягає в тому, що національні стратегії розвитку в умовах війни мають поєднувати в собі два виміри: з одного боку – орієнтацію на короткострокові дії, спрямовані на збереження життєво важливих функцій держави, з іншого – збереження довгострокової перспективи відновлення та модернізації національної економіки. Саме в цьому контексті економічна психологія надає цінні інструменти аналізу: вона дозволяє враховувати суспільні очікування, рівень довіри до інституцій, готовність населення до мобілізації ресурсів, а також психологічні бар'єри й мотиваційні чинники, які впливають на успіх стратегічних рішень.

Дослідження у сфері стратегування національного розвитку в Україні вже достатньо розвинені: науковці розглядають інституційні механізми, правові засади та практику розробки стратегічних документів. Водночас аспекти економічної психології у цьому процесі залишаються менш дослідженими, хоча саме вони дозволяють пояснити, чому певні стратегії сприймаються суспільством як реалістичні й мотивуючі, тоді як інші викликають скепсис чи відчуження. У цих умовах інтеграція економіко-психологічних підходів стає особливо актуальною, оскільки вони є визначальною детермінантою ефективності формування національних економічних стратегій в умовах високої невизначеності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковому середовищі України останнім часом зростає інтерес до досліджень, що поєднують економічну психологію та стратегічне планування за умов воєнних викликів.

Наприклад, Геець В.М. акцентує увагу на змінах економічної психології в процесі інноваційного розвитку країни [1]. Особливо підкреслюється, що суспільні цінності та мотивації трансформуються у напрямку «зелених» та технологічних стратегій навіть в умовах війни, що відповідає концепції перебудови суспільного мислення і поведінки в контексті інновацій та сталого розвитку. Лібанова Е. висвітлює специфіку формування та стійкості соціально-економічної системи України до воєнних шоків, підкреслюючи важливість врахування психоемоційних чинників у стратегічному реагуванні [2].

Окремі наукові дослідження торкаються конкретних аспектів стратегічного планування. Так у колективній монографії за редакцією Дейнеко Л. В. науковці досліджують детермінанти стратегічного планування промислового розвитку після війни, звертаючи увагу на високу невизначеність та потребу імплементації міжнародного досвіду [3]. Ганущак Р. В. і Маргасова В. Г. аналізують інноваційні бізнес-стратегії за умов воєнного економічного відновлення, зокрема підкреслюють роль регіональних можливостей і євроінтеграційних перспектив [4].

Зусилля дослідників не обмежуються суто економічною сферою. Дослідження "Psychology of Risk in Economic Decision-Making Under Martial Law: Evidence from Ukraine" демонструє, як менеджери різних рівнів ухвалюють стратегічні рішення в умовах високої невизначеності, під впливом стресу та різної ризикогенної орієнтації, що безпосередньо належить до економічної психології [5].

Таким чином, наукова література демонструє, що стратегічне планування в умовах воєнної економіки в Україні має багатовимірний характер: воно передбачає адаптацію інституційних моделей, врахування мотиваційно-психологічного контексту та використання механізмів ухвалення рішень в умовах невизначеності. Водночас концепти економічної психології залишаються менш розвиненими порівняно з класичними інституційними чи правовими підходами. Це зумовлює потребу в інтеграції інституційних і психологічних перспектив у процесі стратегування, де економічна психологія стратегування розглядається як ключова детермінанта ефективного формування національних економічних стратегій у воєнний період.

Метою дослідження є аналіз ролі економічної психології у процесі стратегування національного економічного розвитку в умовах воєнної економіки та визначення ключових психологічних детермінант, що впливають на ефективність формування, ухвалення та реалізації планувальних документів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стратегування у контексті національного економічного розвитку розглядається як цілеспрямований процес розроблення, ухвалення та реалізації стратегій розвитку на різних рівнях публічного управління: макроекономічному (національному), регіональному, локальному (місцевому). Його можна визначити як систему практик та інструментів, спрямованих на формування довгострокового бачення майбутнього, визначення пріоритетів і цілей розвитку, узгодження ресурсів і засобів для їх досягнення, моніторинг і корекцію результатів [6]. Таким чином, стратегування виступає як ключовий механізм державного управління, який спирається на певну структуровану систему планування, прогнозування й цілепокладання.

Розвиток стратегування у національному економічному контексті відображає історичну трансформацію із системи командної економіки до сучасних адаптивних моделей. Першопочатково це було проявом централізованого державного планування, зокрема через п'ятирічні державні плани економічного та соціального розвитку Української РСР. Після здобуття незалежності України пріоритет змістився з формального довгострокового планування до більш гнучких, оперативних підходів. Становлення стратегування як сучасного інструмента державного управління стало відповіддю на зростаючу невизначеність, потребу адаптації та інтеграції прогнозно-програмного підходу. У цьому контексті стратегування трансформувалося у більш комплексний механізм, що виходить за межі традиційного планування. Воно інтегрує економічний, безпековий і соціальний виміри, поєднує прогнозно-програмний підхід із гнучкістю реагування на кризи та орієнтується на завдання європейської інтеграції й повоєнної відбудови.

Сучасні підходи до стратегування вже не обмежуються формальними інституційними та економічними механізмами. Ефективність національних стратегій в умовах сьогодення визначається не лише економічними ресурсами, а й поведінкою економічних агентів, їхньою мотивацією, очікуваннями, психологічною готовністю та довірою до державних інституцій. Дослідники підкреслюють, що «економічна ментальність та мотиваційні чинники визначають, наскільки стратегічні ініціативи

сприймаються суспільством і стають ефективними у практичній реалізації» [7, с. 290].

Особливу роль у цьому процесі відіграють суспільні очікування, довіра та колективна мотивація. Вони визначають готовність населення підтримувати урядові ініціативи, мобілізувати ресурси та адаптуватися до нових умов. За умов воєнної економіки високий рівень довіри до державних інституцій і позитивні колективні очікування стають ключовими чинниками ефективності стратегічних рішень, тоді як низька довіра або песимістичні очікування можуть блокувати реалізацію навіть добре розроблених стратегій [5, с. 10].

Крім того, у процесі стратегування важливими є психологічні бар'єри та ресурси. Саме психологічні бар'єри, такі як страх, скепсис, невпевненість у стабільності економіки або ризикові оцінки майбутнього, можуть сповільнювати ухвалення рішень та реалізацію стратегічних планів. Водночас наявні психологічні ресурси – колективна мотивація, лідерство, комунікаційна підтримка та готовність до змін – здатні компенсувати негативні ефекти стресу та невизначеності, сприяючи швидкій адаптації та ефективній мобілізації ресурсів.

У кризових умовах воєнного стану ці психологічні механізми стають критично важливими. Рівень стресу, невизначеності та ризикогенна поведінка громадян і бізнесу безпосередньо впливають на пріоритети стратегування, надання ресурсів та вибір управлінських рішень. Інтеграція економіко-психологічних аспектів у процес стратегування дозволяє створювати реалістичні, адаптивні та соціально сприйнятні стратегії, що поєднують економічні та інституційні засади з поведінковими характеристиками суспільства. Зазначене засвідчує, що економічна психологія стратегування – невід'ємна складова ефективності формування національних економічних стратегій у воєнний період.

Розуміння ролі психологічних факторів у процесі стратегування національного відновлення поглиблюється через аналіз міжнародного досвіду. Наприклад, План Маршалла (1948–1952) – сприяв не лише економічному відновленню Західної Німеччини, а й відновленню соціальної стабільності та довіри населення до державних інституцій, формуванню колективної відповідальності та мотивації до участі в економічній діяльності [8]. У пострадянських країнах Балтії та у постконфліктних державах, таких як Руанда та Ірак, врахування психологічних і соціальних чинників під час відновлення підвищувало ефективність державних стратегій, забезпечуючи соціальну стійкість та адаптацію економічних і соціальних структур до нових умов [9; 10]. Таким чином, міжнародний

досвід демонструє, що врахування поведінкових та психосоціальних аспектів є важливим для підвищення результативності національних економічних стратегій у післявоєнний період.

Інтеграція психологічних чинників у стратегування набуває особливої актуальності саме в умовах високого рівня невизначеності та стресу. Традиційні економічні та інституційні механізми, що ефективно реалізовувалися у некризових умовах, стають недостатніми, а результативність стратегічних рішень значною мірою залежить від очікувань, мотивації, довіри суспільства до інституцій. У таких умовах стратегування має пристосовуватися до кризових викликів та врахувати поведінкові чинники при визначенні пріоритетів, мобілізації ресурсів і ухваленні управлінських рішень.

На підставі аналізу наукових джерел пропонується виділити чотири ключові особливості стратегування в умовах воєнного стану, які визначають ефективність ухвалення рішень публічною адміністрацією та адаптації стратегій.

Перша особливість пов'язана з трансформацією стратегічного планування: акцент зміщується від довгострокових програм економічного розвитку до стратегій виживання та поступового відновлення. Дослідження економічної психології інноваційного розвитку показують, що зміна суспільних цінностей і мотивацій, навіть під час війни, впливає на вибір напрямів стратегування, зокрема у бік «зелених» та технологічних ініціатив. Таким чином, стратегування стає більш адаптивним і враховує не лише економічні, а й психологічні виклики, що виникають у кризових умовах.

Друга особливість полягає у пріоритизації стратегічних цілей, яка безпосередньо визначається психологічними чинниками. Очікування громадян, рівень колективної мотивації та довіри до державних інституцій впливають на те, які завдання стають першочерговими та підтримуються суспільством, а які відкладаються до стабілізації ситуації. У кризових умовах психологічна готовність населення та керівників визначає ефективність реалізації стратегічних ініціатив та впливає на їх соціальне сприйняття.

Третя особливість стосується ситуаційного управління та швидкої адаптації. Психологічний вимір цього процесу включає вплив стресу, невизначеності та когнітивних обмежень керівників і економічних агентів. Теорії кризового та ситуаційного управління підкреслюють, що ефективність стратегій у воєнний період залежить від здатності швидко реагувати на нові виклики, коригувати дії та приймати оптимальні рішення на основі поведінкових сигналів від суспільства.

Четверта особливість стосується мобілізації ресурсів, яка значною мірою визначається

психологічною готовністю суспільства. Високий рівень довіри до державних інституцій, колективна мотивація та відповідальна економічна поведінка громадян сприяють швидкій реалізації стратегічних ініціатив. Натомість низька довіра та скепсис можуть стати бар'єром для мобілізації, навіть якщо матеріальні ресурси наявні.

Поєднання психологічних чинників і стратегічного планування у процесі післявоєнного відновлення України є ключовою умовою ефективності управлінських рішень. Як показує дослідження [11], стратегічне планування після початку повномасштабного вторгнення має будуватися не лише на ресурсній оцінці та координації акторів, а й на врахуванні людського фактора. В аналітичному звіті підкреслено, що залучення громад і врахування їхньої психологічної готовності до відновлення підвищує ефективність стратегій, адже забезпечує довіру до процесу та готовність брати участь у його реалізації [11, с. 33].

Важливою складовою є також психологічний супровід, адже економічні та соціальні стратегії не можуть бути відірвані від стану населення. Як відмічають Тарасова І та Родченко Л., комплексний підхід до відновлення передбачає психосоціальну адаптацію, кризове консультування та міждисциплінарні програми реабілітації [12, с. 41]. Такий підхід створює умови, коли економічні та інфраструктурні рішення підкріплюються підтримкою психологічної стійкості людей, що безпосередньо впливає на якість і швидкість реалізації стратегій.

Практичний вимір таких інтеграцій підтверджують ініціативи комунікаційного кластеру «Мережі правового розвитку», де йдеться про стратегічні підходи до розвитку громад. Важливим є не тільки врахування об'єктивних факторів – доступності житла, відновлення комунікацій чи соціального захисту, – а й створення умов для активної участі населення в прийнятті рішень. Саме залучення громади та психологічні аспекти побудови довіри формують основу для довготривалої стійкості й ефективного відновлення [13].

Таким чином, практичний досвід підтверджує, що післявоєнні стратегії в Україні будуть результативними лише тоді, коли вони поєднуюватимуть інституційні та економічні механізми з психологічними чинниками. Це означає інтеграцію психосоціального супроводу у планувальні документи, створення дієвих каналів залучення громадян і формування атмосфери довіри, без чого жодна стратегія відновлення не може бути успішною.

Узагальнення отриманих результатів дає змогу виокремити ключові психологічні детермінанти стратегування національного розвитку, що мають визначальний вплив на результативність післявоєнних стратегій (табл. 1).

Таблиця 1
Психологічні детермінанти стратегування
у післявоєнному відновленні України

Детермінанта	Прояв детермінанти у стратегуванні
Готовність громад і рівень мобілізації	Визначає участь населення у реалізації планувальних документів, сприяє ефективності координації
Довіра до інституцій та стратегічних процесів	Формує легітимність управлінських рішень, забезпечує підтримку населення
Психологічна стійкість населення	Забезпечує здатність витримувати тривалі кризи, мінімізує ризик демотивації
Мотиваційні механізми участі	Підвищують готовність громадян долучатися до відновлення, волонтерства, інвестицій у спільне майбутнє
Поведінкові реакції на кризові умови	Визначають характер адаптації до нових стратегій (пасивність чи активна участь)

Джерело: розробка авторів

Як видно з таблиці, психологічні чинники є не другорядним, а системоутворювальним елементом стратегування. Їх інтеграція у процес розробки стратегій дозволяє підвищити реалістичність цілей публічного сектору національної економіки, спрогнозувати ризики та забезпечити сталість відновлення. Це підтверджує необхідність поєднання інституційних і економічних механізмів із психологічними підходами, що створює базу для ефективного стратегування у повоєнний період.

Як приклади інтеграції психологічних аспектів можуть бути запропоновані такі механізми. В першу чергу, якщо йдеться про таку детермінанту як готовність громад та рівень мобілізації, пропонується створювати платформи для суспільного діалогу під час розробки та актуалізації стратегій, що включають регулярні фокус-групи та онлайн-опитування для оцінки суспільних очікувань і психологічної готовності до змін. Це дозволить розробляти стратегії, які відповідають реальним потребам та психологічним настроям населення. В контексті такої

детермінанти, як довіра до інституцій та стратегічних процесів, може розглядатися впровадження механізмів прозорості та публічної звітності, наприклад, це можуть бути інтерактивні дашборди, які візуалізують прогрес у досягненні цілей, що сприятиме підвищенню довіри та легітимності управлінських рішень. У контексті мотиваційних механізмів участі, у стратегічних документах варто формулювати цілі, спрямовані на створення спільних цінностей та мотивації, наприклад, кампанії, що підкреслюють внесок кожного громадянина у відбудову, або програми заохочення волонтерства та підприємницької активності. Психологічна стійкість населення як детермінанта стратегування забезпечується через програми підтримки психосоціальної адаптації та ментальної готовності до участі у відновленні, що підвищує ефективність реалізації стратегій.

Висновки з проведеного дослідження. Економічна психологія посідає ключове місце у стратегуванні національного розвитку, адже саме вона дозволяє зрозуміти мотиваційні механізми, рівень довіри та поведінкові реакції суспільства на управлінські рішення. Врахування психологічних чинників у стратегічному плануванні забезпечує більшу реалістичність та адаптивність економічних стратегій, що особливо важливо в умовах війни та повоєнного відновлення. Без опори на психологічну готовність громадян, їхню здатність до мобілізації та участі у спільних діях навіть найбільш досконалі інституційні моделі залишаються формальними.

У перспективі інтеграція економічної психології у стратегування має стати системним процесом, що включає розробку міждисциплінарних підходів, створення механізмів суспільного діалогу та формування стратегій, орієнтованих не лише на економічні показники, а й на соціально-психологічну стійкість. Це відкриває можливості для вироблення нових методологій планування, де економічний розвиток буде тісно пов'язаний із відновленням довіри, зміцненням соціальної єдності та формуванням довгострокового бачення майбутнього України.

Список використаних джерел:

1. Геєць В.М. Суперечності та перспективи економічного зростання на інноваційній основі в Україні. *Економіка України*. 2024. № 11 (756). С. 3–28. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.11.003> (дата звернення: 02.09.2025).

2. Лібанова Е. Резильєнтність соціоекономічної системи України до шоків, спричинених війною: специфіка формування і реагування. *Демографія та соціальна економіка*. 2024. № 4 (58). С. 3–23. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2024.04.003> (дата звернення: 02.09.2025).

3. Стратегічне планування повоєнного промислового розвитку: нові детермінанти та імперативи : колективна монографія / за ред. Л. В. Дейнеко. К.: ДУ «Ін-т екон. та прогнозів. НАН України». 2024. 164 с. DOI: <https://doi.org/10.15407/978-617-14-0286-7> (дата звернення: 02.09.2025).

4. Ганущак Р. М., Маргасова В. Г. Інноваційні стратегії розвитку бізнесу в умовах повоєнного відновлення економіки України. *Журнал стратегічних економічних досліджень*. 2023. № 6 (17). С. 166–176. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.6.17> (дата звернення: 02.09.2025).
5. Shcherban T., Bretsko I., Korolovych O., Shtykh I., Havrylets O. Psychology of Risk in Economic Decision-Making Under Martial Law: Evidence from Ukraine. *Psychology of Risk in Economic Decision-Making*. 2025. May 22. URL: <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/peps-2024-0053/html> (дата звернення: 05.09.2025).
6. Сментина Н.В. Стратегічне планування соціально-економічного розвитку на мезорівні: теорія, методологія, практика: монографія. Одеса: Атлант, 2015. 365 с.
7. Halushka Z., Zapukhlyak V., Klevchik L., Luste O., Storoshchuk B. The influence of economic mentality on socio-economic development. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії і практики*. 2022. № 1 (42). С. 283–292. URL: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4281/document%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (дата звернення: 05.09.2025).
8. The Marshall Plan and Postwar Economic Recovery. URL: <https://www.nationalww2museum.org/war/articles/marshall-plan-and-postwar-economic-recovery> (дата звернення: 08.09.2025).
9. Kazlauskas E., Zelviene P. Trauma research in the Baltic countries: from political oppression to recovery. *European Journal of Psychotraumatology*. 2016. Volume 7. Issue 1. DOI: <https://doi.org/10.3402/ejpt.v7.29295> (дата звернення: 08.09.2025).
10. Healing Trauma and Building Trust and Tolerance in Rwanda: Lessons learned from Peace-building Approaches to Psychosocial Support Group Healing in Rwanda. 2019. 56 P. URL: <https://e-ihuriro.rcsprwanda.org/wp-content/uploads/2023/08/Trauma-Trust-Tolerance-and-Peace-activism-Web.pdf> (дата звернення: 08.09.2025).
11. Дослідження процесів стратегічного планування після початку повномасштабного вторгнення: презентація дослідження Фази I та Фази II. 33 с. URL: <https://easybusiness.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/Rezultat-10-Prezentatsiia-doslidzhennia-Fazy-II.pdf> (дата звернення: 09.09.2025).
12. Тарасова І., Родченко Л. Психологічний супровід та відновлення постраждалих у контексті військової агресії. *Наукові праці Міжрегіональної академії управління персоналом. Психологія*. 2024. Випуск 4 (65). С. 39–43.
13. Колесник Г. Стратегія розвитку громад під час війни: навіщо планувати майбутнє в умовах невідомості. *Мережа правового розвитку*: веб-сторінка. URL: <https://ldn.org.ua/event/strategiia-rozvytku-hromad-pid-chas-viyny-navishcho-planuvaty-maybutnie-v-umovakh-nevyznachenosti/> (дата звернення: 07.09.2025).

References:

1. Heiets V.M. (2024) Superechnosti ta perspektyvy ekonomichnoho zrostantia na innovatsiini osnovi v Ukraini [Controversies and prospects for innovation-based economic growth in Ukraine]. *Ekonomika Ukrainy – Economy of Ukraine*, vol. 11 (756), pp. 3–28. DOI: <https://doi.org/10.15407/economyukr.2024.11.003> (accessed September 2, 2025).
2. Libanova E. (2024) Rezyliientnist sotsioekonomichnoi systemy Ukrainy do shokiv, sprychynenykh viinoiu: spetsyfika formuvannia i reahuvannia [Resilience of the socio-economic system of Ukraine to shocks caused by the war: specifics of formation and response]. *Demohrafiia ta sotsialna ekonomika – Demography and social economy*, vol. 4 (58), pp. 3–23. DOI: <https://doi.org/10.15407/dse2024.04.003> (accessed September 2, 2025).
3. Stratehichne planuvannia poviennoho promyslovoho rozvytku: novi determinanty ta imperatyvy : kolektyvna monohrafiia [Strategic planning of post-war industrial development: new determinants and imperatives: collective monograph]. K.: DU "In-t ekon. ta prohnozuv. NAN Ukrainy". 2024. 164 p. DOI: <https://doi.org/10.15407/978-617-14-0286-7> (accessed September 2, 2025). (in Ukrainian).
4. Hanushchak R. M., Marhasova V. H. (2023) Innovatsiini stratehii rozvytku biznesu v umovakh poviennoho vidnovlennia ekonomiky Ukrainy [Innovative business development strategies in the post-war economic recovery of Ukraine]. *Zhurnal stratehichnykh ekonomichnykh doslidzhen – Journal of Strategic Economic Research*, vol. 6 (17), pp. 166–176. DOI: <https://doi.org/10.30857/2786-5398.2023.6.17> (accessed September 2, 2025).
5. Shcherban T., Bretsko I., Korolovych O., Shtykh I., Havrylets O. (2025) Psychology of Risk in Economic Decision-Making Under Martial Law: Evidence from Ukraine. *Psychology of Risk in Economic Decision-Making*. Available at: <https://www.degruyterbrill.com/document/doi/10.1515/peps-2024-0053/html> (accessed September 5, 2025).
6. Smentyna N. V. (2015) *Stratehichne planuvannia sotsialno-ekonomichnoho rozvytku na mezorivni: teoriia, metodolohiia, praktyka: monohrafiia* [Strategic planning of socio-economic development at the mesolevel: theory, methodology, practice: monograph]. Odessa: Atlant, 365 p. (in Ukrainian)
7. Halushka Z., Zapukhlyak V., Klevchik L., Luste O., Storoshchuk B. (2022) The influence of economic mentality on socio-economic development. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii i praktyky – Financial and credit activities: problems of theory and practice*, vol (42), pp. 283–292.

- Available at: <https://archer.chnu.edu.ua/bitstream/handle/123456789/4281/document%20%281%29.pdf?sequence=1&isAllowed=y> (accessed September 5, 2025).
8. The Marshall Plan and Postwar Economic Recovery. Available at: <https://nationalww2museum.org/war/articles/marshall-plan-and-postwar-economic-recovery> (accessed September 8, 2025).
 9. Kazlauskas E., Zelviene P. (2016) Trauma research in the Baltic countries: from political oppression to recovery. *European Journal of Psychotraumatology*, vol. 7, issue 1. DOI: <https://doi.org/10.3402/ejpt.v7.29295> (accessed September 8, 2025).
 10. Healing Trauma and Building Trust and Tolerance in Rwanda: Lessons learned from Peacebuilding Approaches to Psychosocial Support Group Healing in Rwanda. 2019. 56 P. Available at: <https://e-ihuriro.rcsprwanda.org/wp-content/uploads/2023/08/Trauma-Trust-Tolerance-and-Peace-activism-Web.pdf> (accessed September 8, 2025).
 11. Doslidzhennia protsesiv stratehichnoho planuvannia pislia pochatku povnomasshtabnoho vtorhnennia: prezentatsiia doslidzhennia Fazy I ta Fazy II [Research into strategic planning processes following the start of a full-scale invasion: presentation of Phase I and Phase II research]. 33 pp. Available at: <https://easybusiness.in.ua/wp-content/uploads/2025/02/Rezultat-10-Prezentatsiia-doslidzhennia-Fazy-II.pdf> (accessed September 9, 2025).
 12. Tarasova I., Rodchenko L. (2024) Psykholohichniy suprovid ta vidnovlennia postrazhdalikh u konteksti viiskovoi ahresii [Psychological support and recovery of victims in the context of military aggression]. *Naukovi pratsi Mizhrehionalnoi akademii upravlinnia personalom. Psykholohiia – Scientific works of the Interregional Academy of Personnel Management. Psychology*, vol. 4 (65), pp. 39–43.
 13. Kolesnyk H. Stratehiia rozvytku hromad pid chas viiny: navishcho planuvaty maibutnie v umovakh nevyznachenosti. Merezha pravovoho rozvytku [Community Development Strategy During War: Why Plan for the Future in Uncertainty? Legal Development Network]. Available at: <https://ldn.org.ua/event/stratehiia-rozvytku-hromad-pid-chas-viyny-navishcho-planuvaty-maibutnie-v-umovakh-nevyznachenosti/> (accessed September 7, 2025).

Стаття надійшла: 01.08.2025

Стаття прийнята: 12.09.2025

Стаття опублікована: 26.09.2025